

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ В ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ В КОНТЕКСТІ НОВЕЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**JUDICIAL CONTROL OVER THE ENFORCEMENT OF COURT DECISIONS IN CIVIL CASES IN THE CONTEXT OF THE NOVELIZATION OF PROCEDURAL LEGISLATION**

Сібільов Д.М., к.ю.н., доцент,

доцент кафедри цивільної юстиції та адвокатури

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

orcid.org/0000-0001-8441-0573

Стаття присвячена питанням посилення судового контролю за виконанням судових рішень в цивільних справах. Судовий контроль донедавна розглядався лише як можливість розгляду судом скарг на рішення, дії та бездіяльність державних виконавців, інших посадових осіб органів державної виконавчої служби та приватних виконавців. Національною стратегією розв'язання проблеми невиконання рішень судів боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація на період до 2022 року, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р., було передбачено удосконалення законодавства в сфері виконання судових рішень. Змінами до Цивільного процесуального кодексу України від 21.11.2024 р. в цивільне процесуальне законодавство запроваджений інститут звіту про виконання судового рішення та ціла низка норм, які встановлюють підстави, порядок та наслідки щодо звітування про хід виконання судового рішення. Особлива увага в законодавстві присвячена звітуванню про хід виконання судового рішення, що покладається на органи державної влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання державного або комунального сектору економіки. Звітування про хід виконавчого провадження розглядається як обов'язковий, так і факультативний інститут цивільного процесуального права та виконавчого провадження. Поряд з іншими інститутами виконавчого провадження, закріпленими як в Законі України «Про виконавче провадження», так і в Цивільному процесуальному кодексі України, цей інститут надає додаткові підстави для втручання суду у хід виконавчого провадження задля здійснення судового контролю.

Новелізація законодавства в цьому напрямку покликана підвищити рівень та обсяги судового контролю за виконанням рішень в цивільних справах та сприяти більш ефективним результатам виконавчого провадження.

Ключові слова: виконавче провадження, звіт про виконання рішення, добросовісність в цивільному процесі та у виконавчому провадженні, судовий контроль за виконанням рішення.

The article is devoted to the issues of strengthening judicial control over the execution of court decisions in civil cases. Until recently, judicial control was considered only as an opportunity for the court to consider complaints about the decisions, actions and inaction of state bailiffs, other officials of state enforcement agencies and private bailiffs. The National Strategy for Solving the Problem of Non-Enforcement of Court Decisions by Debtors for Which a State Body or State Enterprise, Institution, Organization is a State for the Period Until 2022, approved by the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 30, 2020, provided for the improvement of procedural legislation in the field of execution of court decisions. Amendments to the Civil Procedure Code of Ukraine dated November 21, 2024 introduced the institution of a report on the execution of a court decision into civil procedural legislation and a number of norms that establish the grounds, procedure and consequences for reporting on the progress of the execution of a court decision. Particular attention in the legislation is paid to reporting on the progress of the execution of a court decision, which is entrusted to state authorities, local self-government bodies, business entities of the state or municipal sector of the economy. Reporting on the progress of enforcement proceedings is considered both a mandatory and an optional institution of civil procedural law. Along with other institutions of enforcement proceedings, enshrined in both the Law of Ukraine "On Enforcement Proceedings" and the Civil Procedure Code of Ukraine, this institution provides additional grounds for the court to intervene in the course of enforcement proceedings in order to exercise judicial control.

The amendment of the legislation in this direction is designed to increase the level and scope of judicial control over the execution of decisions in civil cases and contribute to more effective results of enforcement proceedings.

Key words: enforcement proceedings, report on the execution of the decision, good faith in civil proceedings and enforcement proceedings, judicial control over the execution of the decision.

Постановка проблеми. Законодавство України про виконавче провадження визначає його як завершальну стадію судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб). Водночас роль судового контролю у виконавчому провадженні донедавна пов'язувалась із розглядом судом скарг на рішення, дії та бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця. Зміни у цивільному процесуальному законодавстві призвели до виникнення інституту звіту про виконання рішення суду. Інститут звітування потребує свого дослідження в комплексі норм про виконавче провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Контрольні повноваження судів у цивільних справах, зв'язок між обов'язковістю та виконуваністю рішення суду досліджувались в останній час широким колом вчених та практиків. Серед них М.О.Гетманцев, І.В.Жукевич, В.А.Кройтор, О.М.Сасевич та інші.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз сучасних норм процесуального законодавства, що регулюють інститут звітування у цивільних справах щодо виконання рішення суду.

Виклад основного матеріалу. Виконання рішень у цивільних справах передбачає можливість втручання суду в процес виконавчого провадження задля реалізації контрольних, допоміжних та стимулюючих повноважень.

Як справедливо зазначає М.О. Гетманцев, виконання судового рішення є комплексом юридичних дій, що забезпечують реалізацію права на судовий захист і сприяють утвердженню авторитету держави як правової з метою захисту, поновлення порушених прав, свобод і законних інтересів фізичних, юридичних осіб, суспільства і держави [1, с. 95].

Судовий контроль за виконанням судових рішень пов'язується передусім із розглядом судом скарг на рішення, дії або бездіяльність державних або приватних виконавців.

Автори Аналітичного звіту «Проблемні питання виконання судових рішень зобов'язального характеру суб'єктами владних повноважень» звертають увагу на те, що проблема невиконання судових рішень має комплексний характер. Це обумовлено різноманітністю судових рішень, які ухвалюються судами різних юрисдикцій, та широким спектром правовідносин [2, с. 5].

В.А.Кройтор зазначає, що невиконання судових рішень кваліфікується ЄСПЛ не лише як порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, але і як порушення інших конвенційних прав [3, с. 178].

Змінами до Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) від 21.11.2024 р. в цивільне процесуальне законодавство запроваджений звіт про виконання судового рішення. Такого роду новелізація законодавства покликана, з одного боку, підвищити відповідальність боржника за виконання судового рішення, а з іншого боку, посилює роль суду у процесі виконавчого провадження.

Як зазначає І.В.Жукевич, такі зміни до законодавства були внесені згідно з Національною стратегією розв'язання проблеми невиконання рішень судів боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація на період до 2022 року, затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 1218-р [4, с. 184].

Судове рішення повинно бути обов'язковим приписом не тільки номінально, як вказує начальник відділу Департаменту виконання рішень ЄСПЛ Генерального директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи П.Пушкар [5].

Відповідно до ст. 453¹ ЦПК [6] суд, який розглянув справу як суд першої інстанції, за письмовою заявою стягувача може зобов'язати боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення в цивільних справах:

- 1) що виникають із трудових правовідносин;
- 2) що виникають із сімейних правовідносин;
- 3) щодо відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, чи шкоди, заподіяної внаслідок вчинення кримінального правопорушення;
- 4) щодо відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду;
- 5) щодо відшкодування моральної шкоди;
- 6) щодо захисту прав споживачів;
- 7) щодо захисту честі, гідності та ділової репутації;
- 8) в інших спорах немайнового характеру.

Стягувач може звернутися до суду із такою заявою в разі невиконання боржником судового рішення та за умови відкриття виконавчого провадження.

Таким чином, стягувач має право скористатися наданим йому законом правом щодо звернення до суду з письмовою заявою, зобов'язавши боржника надати суду звіт про виконання рішення. Умовами реалізації такого права є наявність відкритого виконавчого провадження та факт невиконання рішення боржником.

Стаття 453¹ ЦПК має перелік справ, за якими можна звертатись з такими заявами. Він охоплює собою значну кількість цивільних справ, але не всі, які можуть розглядатись судом.

Згідно з частиною четвертою цієї статті якщо боржником, який не виконує судове рішення, є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, суб'єкт господарювання державного або комунального сектору економіки, суд за письмовою заявою стягувача та за умови відкриття виконавчого провадження зобов'язує такого боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення незалежно від характеру спору.

Частиною п'ятою ст. 453¹ ЦПК встановлено, що якщо відповідачем є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, суб'єкт господарювання державного або комунального сектору економіки, суд під час ухвалення рішення суду за письмовою заявою позивача може зобов'язати такого відповідача подати у встановлений судом строк звіт про виконання такого рішення незалежно від характеру спору.

Така заява може бути подана не пізніше завершення судових дебатів, а якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження – не пізніше тридцяти днів з дня відкриття провадження у справі.

Частина шоста цієї статті передбачає те, що суд під час ухвалення рішення за власною ініціативою може зобов'язати відповідача подати у встановлений судом строк звіт про виконання такого рішення незалежно від характеру спору, якщо суд допускає негайне виконання рішення суду.

Таким чином, ЦПК встановлює декілька ситуацій, які передбачають звітування про хід виконання рішення суду.

По-перше, таке звітування можливе вже в ході виконавчого провадження під час виконання судових рішень у справах, що ґрунтуються на прямо визначених законом правовідносинах та «інших спорах немайнового характеру».

По-друге, незалежно від характеру спору, обов'язок надати звіт про виконання рішення може покладатися на органи державної влади, місцевого самоврядування, відповідних суб'єктів господарювання, пов'язаних із державою чи комунальним сектором економіки.

По-третє, обов'язок звітування про виконання може покладатись судом на відповідача за власною ініціативою в разі, якщо суд допускає негайне виконання рішення.

Запроваджена концепція звітування про виконання рішення суду покликана підвищити роль суду у виконавчому провадженні задля реалізації функцій судового контролю і спрямована на підвищення відповідальності боржників у виконавчому провадженні.

Така концепція і новелізація законодавства в цьому напрямку викликають підтримку, але водночас існують і певні зауваження.

Так, частина перша ст. 453¹ ЦПК надає перелік цивільних справ, рішення з яких передбачають можливість звітування, а далі зазначено про «інші спори немайнового характеру». Логічно з точки зору дотримання єдиної термінології зазначати про інші справи немайнового характеру, тому що це змістовно відповідає тексту цієї норми.

В разі, якщо боржником, який не виконує судове рішення, є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, суб'єкт господарювання державного або комунального сектору економіки, суд за письмовою заявою стягувача та за умови відкриття виконавчого провадження зобов'язує такого боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення незалежно від характеру спору. Закон передбачає, що в таких справах заява про зобов'язання відповідача подати звіт подається не пізніше завершення судових дебатів, а в разі якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження – не пізніше тридцяти днів з дня відкриття провадження у справі.

Вбачається більш доцільним, щоби такі заяви подавалися до суду не до, а після постановлення рішення у справі. Це виглядає більш раціональним і виваженим – подання такої заяви після постановлення судом рішення. Її подання до моменту його постановлення в певній мірі позбавлено раціонального підґрунтя, оскільки рішення суду може бути не на користь позивача.

Що стосується звітування про негайне виконання судових рішень, то негайне виконання передбачено ст. 430 ЦПК. Негайне виконання стосується деяких рішень суду, постановлених як в порядку позовного, так і окремого провадження. Оскільки частина шоста ст. 453¹ гово-

рить про відповідачів, то її зміст розрахований на справи, що розглядаються в позовному провадженні і це стосується рішень по справам про стягнення аліментів, присудження працівникові виплати заробітної плати, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника, відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала.

Норми щодо подання звіту про виконання судових рішень очевидно розраховані на виконання судових рішень як актив правосуддя, якими розв'язано спір по суті. Але інтерес може викликати й хід виконання певних ухвал суду, які не фіналізують судовий процес, водночас маючи силу виконавчого документа. Так, відповідно до ст. 157 ЦПК ухвала суду про забезпечення позову є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом. Така ухвала підлягає негайному виконанню з дня її постановлення незалежно від її оскарження і відкриття виконавчого провадження. Нажаль, новелізація законодавства не торкнулась цього, достатньо важливого питання.

Відповідно до ст. 453² ЦПК суд розглядає заяву про зобов'язання боржника подати звіт про виконання судового рішення (крім заяви, передбаченої частиною п'ятою статті 453² цього Кодексу) протягом десяти днів з дня її надходження в порядку письмового провадження, а за ініціативою суду чи клопотанням заявника - у судовому засіданні за правилами статті 450 цього Кодексу. Правила ст. 450 ЦПК у свою чергу передбачають те, що скарга розглядається у двадцятиденний строк з дня прийняття її до розгляду у судовому засіданні за участю стягувача, боржника і державного виконавця або іншої посадової особи органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця, рішення, дія чи бездіяльність яких оскаржуються. У виняткових випадках для належної підготовки справи для розгляду цей строк може бути продовжений не більше ніж на двадцять днів за вмотивованим клопотанням однієї зі сторін або з ініціативи суду. Неявка стягувача, боржника, державного виконавця або іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, приватного виконавця, які належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду скарги, не перешкоджають її розгляду.

За наслідками розгляду заяви суд постановляє ухвалу про її задоволення або відмову у задоволенні та зобов'язання боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення.

Встановлений судом строк для подання звіту про виконання судового рішення має бути достатнім для його підготовки. Достатнім є строк, який становить не менше десяти календарних днів з дня отримання боржником відповідної ухвали та не перевищує трьох місяців. Суд може зобов'язати подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення особисто керівника боржника, якщо боржник є юридичною особою.

Відповідно до ст. 453³ ЦПК суд розглядає звіт про виконання судового рішення протягом десяти днів з дня його надходження в порядку письмового провадження, а за ініціативою суду чи клопотанням сторін - у судовому засіданні за правилами статті 450 цього Кодексу.

Серед вимог щодо звіту головним є те, що у разі невиконання судового рішення зазначаються: орієнтовні строки виконання такого рішення та їх обґрунтування; відомості про те, чи існують обставини, які ускладнюють виконання судового рішення боржником, які заходи вжито та вживаються боржником для їх усунення. Якщо рішення є виконаним, то зазначаються відомості про виконання боржником судового рішення, строк, порядок та спосіб його виконання.

Згідно із ст. 453⁴ ЦПК за наслідками розгляду звіту боржника суд постановляє ухвалу про прийняття або

відмову у прийнятті звіту, яку може бути оскаржено в апеляційному порядку за правилами частини п'ятої статті 453² цього Кодексу. Суд відмовляє у прийнятті звіту, якщо боржником не наведено обґрунтовані обставини, які ускладнюють виконання судового рішення, або заходи, які вживаються боржником для виконання судового рішення, на переконання суду, є недостатніми для своєчасного та повного виконання судового рішення. Суд також відмовляє у прийнятті звіту, якщо звіт подано без додержання вимог частин другої та/або третьої статті 453³ цього Кодексу.

У разі постановлення ухвали про відмову у прийнятті звіту суд застосовує до боржника захід процесуального примусу у виді штрафу, а також додатково може встановити новий строк для подання звіту відповідно до частини третьої статті 453² цього Кодексу або за власною ініціативою розглянути питання про зміну способу і порядку виконання судового рішення.

Суд застосовує до боржника захід процесуального примусу у виді штрафу за правилами статті 148 цього Кодексу.

Якщо боржником є юридична особа та суд зобов'язав подати звіт про виконання судового рішення особисто керівника боржника, захід процесуального примусу у виді штрафу застосовується до такого керівника.

Суд розглядає питання про зміну способу і порядку виконання судового рішення за правилами статті 435 цього Кодексу.

У разі неподання звіту у строк, встановлений судом, або у разі подання звіту з порушенням такого строку та за відсутності поважних причин, які унеможливили його вчасне подання, суд встановлює новий строк для подання звіту відповідно до частини третьої статті 453² цього Кодексу, а також застосовує до такого боржника захід процесуального примусу у виді штрафу.

Якщо суд прийняв звіт про виконання судового рішення, але боржником судове рішення виконано не в повному обсязі, суд одночасно встановлює новий строк для подання звіту відповідно до частини третьої статті 453² цього Кодексу.

Слід зазначити, що процедура примусового виконання рішень стикається із ризиками, що ускладнюють виконання рішень або роблять його неможливим. Цивільне процесуальне законодавство та законодавство про виконавче провадження враховують як добросовісні аспекти поведінки боржника у виконавчому провадженні, так недобросовісні дії такого роду. Крім суб'єктивних факторів, що впливають на можливість виконання рішення, є й об'єктивні, серед яких недостатня кількість грошей, майна та інших активів, на які може бути звернуто стягнення.

Звітування щодо виконання рішення суду не є простою формальністю. Суд у разі розгляду таких питань з'ясовує ті обставини, які впливають на виконання рішення, ускладнюють виконання або роблять його неможливим. Невипадково, що розглядаючи звіт про виконання рішення, суд може поставити питання про зміну способу і порядку виконання судового рішення.

Відповідно до частини третьої ст. 435 ЦПК підставою для встановлення або зміни способу або порядку виконання судового рішення є обставини, що істотно ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим. Невиконання боржником судового рішення про зобов'язання вчинити певні дії щодо майна стягувача або майна, присудженого на користь стягувача, протягом двох місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження за заявою стягувача є самостійною підставою для зміни способу і порядку виконання такого судового рішення шляхом стягнення з боржника суми вартості відповідного майна, крім випадків, коли стягувач перешкоджає провадженню виконавчих дій, вартість

майна неможливо визначити або майно відповідно до закону не може оцінюватися.

Висновки. Інститут звітування щодо виконання рішення суду у цивільних справах підвищує роль суду у виконавчому провадженні, що доктринально відповідає змісту ст. 1 Закону України «Про виконавче провадження» [7]. Контрольні повноваження суду у виконавчому провадженні вже не обмежуються лише питаннями розгляду

судом скарг на рішення, дії або бездіяльність державних виконавців, інших посадових осіб державної виконавчої служби або приватних виконавців. Звітування про виконання рішення посилює відповідальність боржників за його невиконання без поважних причин. Такі заходи підвищують реалізацію права на справедливий суд, створюючи більше гарантій щодо реального виконання рішення суду в цивільному судочинстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. М.О.Гетманцев. Виконання рішення суду як один із елементів права на справедливий суд. *Forum Prava*. 2023. 76(3). С. 87-89.
2. А.Кошман, К.Попов, О.Михалюк. Аналітичний звіт «Проблемні питання виконання судових рішень зобов'язального характеру суб'єктами владних повноважень». *Право-Justice*. Квітень 2023 р., 54 с.
3. Кройтор В.А. Принцип обов'язковості судових рішень у цивільному судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 175-178.
4. Жукевич І.В. Судовий контроль за виконанням рішень у немайнових справах цивільного судочинства України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Випуск № 01. С. 183-188.
5. Сасевич О.М. Судовий контроль як механізм підвищення ефективності судових рішень. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Sasevich_sud_kontr.pdf (дата звернення 17.10.2025).
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 17.10.2025).
7. Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення 17.10.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 14.11.2025
Дата публікації: 28.11.2025